

O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI XALQARO KO'RSATKICHLAR ASOSIDA BAHOLASH

Raximova Moxigul Isroiljonovna

UNIVERSITY OF BUSINESS AND SCIENCE

oliy ta'lim muassasasi, "Yashil iqtisodiyot" kafedrasi mudiri, i.f.f.d. (Phd), dotsent.

E-mail: rahimovamoxigul1989@gmail.com

ORCID: 0009-0005-6197-2094

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda ayollar tadbirkorligining holati xalqaro ko'rsatkichlar asosida baholangan. Tahlil jarayonida ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi, rahbar ayollar boshqarayotgan korxonalar soni, ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki hamda ta'lim va bandlikdan tashqarida bo'lgan yosh ayollar ulushi kabi ko'rsatkichlar o'rganildi. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun muayyan imkoniyatlar mavjudligini, biroq mehnat bozori, ta'lim va institutsional qo'llab-quvvatlash yo'nalishlarida ayrim muammolar saqlanib qolayotganini ko'rsatdi. Shu asosda ayollar tadbirkorligini yanada rivojlantirishga doir ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Kalit so'zlar: ayollar tadbirkorligi, xalqaro ko'rsatkichlar, tadbirkorlikni baholash, ayollar bandligi, biznes muhiti, iqtisodiy faollik, gender tengligi, mehnat bozori, WBL indeksi, institutsional qo'llab-quvvatlash, ta'lim va bandlik.

I.KIRISH

Bugungi kunda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish iqtisodiy o'sishni ta'minlash, aholi bandligini oshirish, oilaviy daromad manbalarini kengaytirish hamda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ayollarning biznes faoliyatidagi ishtiroki orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik salohiyati kengayadi, yangi ish o'rinlari yaratiladi va hududiy iqtisodiy faollik ortadi. Shu jihatdan ayollar tadbirkorligini chuqur tahlil qilish va uning rivojlanish darajasini ob'ektiv baholash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Xalqaro amaliyotda ayollar tadbirkorligini baholashda turli indikatorlar va qiyosiy ko'rsatkichlardan keng foydalaniladi. Bunday yondashuv ayollarning iqtisodiy imkoniyatlari, mehnat bozoridagi ishtiroki, biznes yuritish sharoiti, ta'lim darajasi va institutsional qo'llab-quvvatlash holatini kompleks o'rganish imkonini beradi. Shu bois, ayollar tadbirkorligini faqat korxonalar soni yoki bandlik darajasi orqali emas, balki xalqaro ko'rsatkichlar asosida ham baholash muhim hisoblanadi[1].

O'zbekistonda so'nggi yillarda ayollarni qo'llab-quvvatlash, ularning iqtisodiy faolligini oshirish va tadbirkorlik tashabbuslarini rag'batlantirishga qaratilgan keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada ayollar egalik qiladigan korxonalar

soni, rahbar ayollar ulushi va ayollarning biznesdagi ishtiroki bosqichma-bosqich ortib bormoqda. Biroq mazkur sohadagi yutuqlar bilan bir qatorda, mehnat bozoridagi gender tafovutlari, ta'lim va bandlikdan tashqarida qolish holatlari hamda institutsional to'siqlar kabi masalalar saqlanib qolmoqda.

Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini xalqaro ko'rsatkichlar asosida baholash mavjud holatni aniqlash, muammoli nuqtalarni belgilash va istiqbolli yo'nalishlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekistonda ayollar tadbirkorligining hozirgi holatini xalqaro ko'rsatkichlar asosida tahlil qilish, uning kuchli va zaif jihatlarini aniqlash hamda sohani rivojlantirish bo'yicha ilmiy xulosalar shakllantirishdan iborat.

II. ADABIYOTLAR SHARHI

Ayollar tadbirkorligini baholash masalasi so'nggi yillarda xalqaro va milliy ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy manbalarda ayollar tadbirkorligi nafaqat iqtisodiy faollik shakli, balki bandlikni ta'minlash, oilaviy daromadlarni oshirish, kambag'allikni qisqartirish va gender tenglikni mustahkamlashning muhim omili sifatida talqin etiladi. Shu jihatdan mazkur sohani baholashda faqat korxonalar soni yoki ish bilan bandlik darajasi emas, balki huquqiy, institutsional va ijtimoiy shart-sharoitlarni ham inobatga olish zarurligi ta'kidlanadi.

Xalqaro tadqiqotlarda ayollar tadbirkorligini baholashda Jahon banki, Xalqaro mehnat tashkiloti, BMT va boshqa xalqaro institutlar tomonidan ishlab chiqilgan indikatorlardan keng foydalaniladi. Ayniqsa, Women, Business and the Law (WBL) indeksi ayollarning iqtisodiy huquqlari va biznes yuritish imkoniyatlarini baholashda muhim manba hisoblanadi[2]. Mazkur yondashuv ayollarning mehnat bozorida ishtiroki, mol-mulkka egalik qilishi, tadbirkorlik faoliyatini boshlashi va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanish darajasini kompleks baholash imkonini beradi.

Ilmiy adabiyotlarda, shuningdek, ayollar tadbirkorligining rivojlanishiga ta'lim darajasi, moliyaviy resurslarga kirish, biznes ko'nikmalari, ijtimoiy infratuzilma va madaniy omillar ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. Ko'plab tadqiqotlarda ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi, rahbar ayollar soni, ayollar bandligi va ta'lim bilan qamrov darajasi asosiy baholash mezonlari sifatida keltiriladi. Bu esa ayollar tadbirkorligini baholashda ko'p omilli va kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

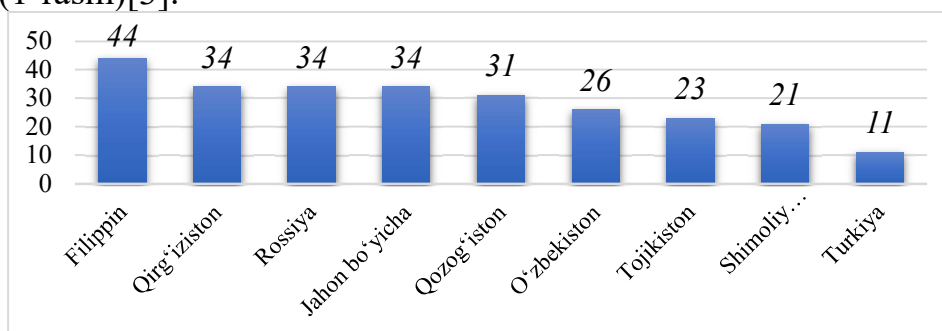
O'zbekiston bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda ham ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mahalliy tadqiqotlarda ayollarni qo'llab-quvvatlash, ularni tadbirkorlikka jalb etish, imtiyozli moliyalashtirish, kasb-hunarga o'qitish va biznes muhitini yaxshilash kabi yo'nalishlar ustuvor ahamiyatga ega ekani ta'kidlanadi. Biroq ayrim tadqiqotlarda ayollar tadbirkorligini xalqaro ko'rsatkichlar asosida baholash va uni milliy sharoitga moslashtirish masalasi yetarlicha chuqur yoritilmagan.

Shu bois, adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, ayollar tadbirkorligini baholashda xalqaro ko'rsatkichlardan foydalanish ilmiy jihatdan asosli yondashuv bo'lib, u sohaning rivojlanish darajasi, muammolari va imkoniyatlarini aniqroq belgilash imkonini beradi. Mazkur maqolada ham aynan shu yondashuv asosida O'zbekistonda

ayollar tadbirkorligining holati xalqaro ko'rsatkichlar orqali baholanadi.

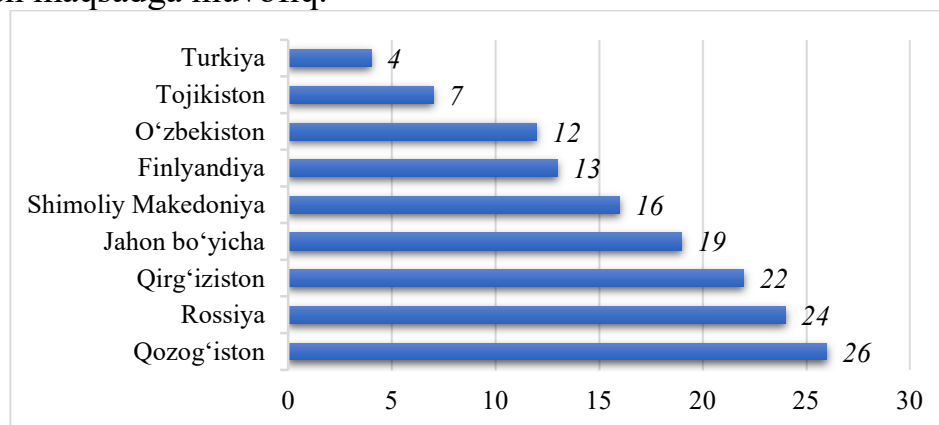
III. NATIJALAR

O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini baholashda ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Mazkur ko'rsatkich ayollarning mulkdor sifatida biznes faoliyatidagi ishtirok darajasini ifodalaydi. Xalqaro ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi 26 %ni tashkil etgan bo'lib, bu ko'rsatkich Qozog'iston va Qirg'izistonga nisbatan past, ammo Tojikiston hamda Turkiyadan yuqori. Bu holat mamlakatda ayollarning tadbirkorlikdagi ishtiroki mavjud ekanini, biroq uni yanada kengaytirish uchun qo'shimcha institutsional va iqtisodiy qo'llab-quvvatlash choralari zarurligini ko'rsatadi (1-rasm)[3].

1-rasm. Ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi

1-rasm ma'lumotlariga ko'ra, ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Filippinda - 44%ni tashkil etgan. Shuningdek, **Qirg'iziston, Rossiya va jahon o'rtacha ko'rsatkichi - 34%**, Qozog'iston - 31%ni qayd etgan. O'zbekistonda mazkur ko'rsatkich **26%** bo'lib, u Qozog'istondan **5 %ga**, Qirg'iziston va Rossiyadan **8 %ga**, jahon o'rtacha darajasidan ham **8 %ga** pastdir. Biroq O'zbekiston Tojikistondan (**23%**) **3%ga**, Shimoliy Makedoniyadan (**21%**) **5%ga**, Turkiyadan (**11%**) esa **15%ga** yuqori ko'rsatkichga ega. Bu holat O'zbekistonda ayollarning mulkdor sifatida biznesdagi ishtiroki o'rtacha darajada shakllanganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ushbu ko'rsatkichni oshirish uchun ayollar tadbirkorligini moliyaviy, institutsional va tashkiliy jihatdan qo'llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish maqsadga muvofiq.

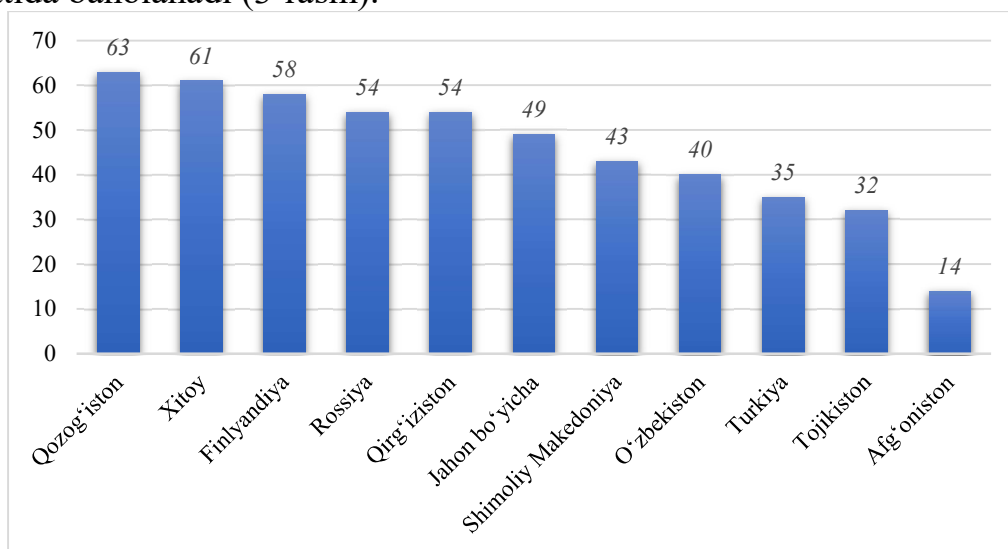

2-rasm. Rahbari ayol kishi bo'lgan korxonalar ulushi (%)

Ayollar tadbirkorligini baholashda faqat ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi emas, balki rahbari ayol kishi bo'lgan korxonalar ulushi ham muhim ahamiyatga ega. Mazkur ko'rsatkich ayollarning biznesda boshqaruv va qaror qabul qilish jarayonidagi ishtirok darajasini ifodalaydi. Xalqaro qiyosiy ma'lumotlar O'zbekistonda ayollar rahbarlik qilayotgan korxonalar ulushi ayrim mamlakatlarga nisbatan past ekanini ko'rsatadi(2-rasm). Bu esa ayollarning mulkdor sifatidagi ishtiroki bilan bir qatorda, ularning boshqaruv pozitsiyalaridagi faolligini ham chuqur tahlil qilish zarurligini anglatadi.

2-rasm ma'lumotlariga ko'ra, rahbari ayol kishi bo'lgan korxonalar ulushi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Qozog'istonda - 26%ni tashkil etgan. Shuningdek, **Rossiyada - 24%, Qirg'izistonda - 22%**, jahon bo'yicha esa **19%** qayd etilgan. O'zbekistonda mazkur ko'rsatkich **12%** bo'lib, u Qozog'istondan **14 %ga**, Rossiyadan **12 %ga**, Qirg'izistondan **10 %ga** va jahon o'rtacha darajasidan **7 %ga** pastdir. Biroq O'zbekiston Finlyandiyadan (**13%**) atigi **1 %ga** past, Tojikistondan (**7%**) **5%ga** va Turkiyadan (**4%**) **8%ga** yuqori ko'rsatkichga ega. Bu holat O'zbekistonda ayollarning biznesda rahbar va boshqaruvchi sifatidagi ishtiroki hali yetarli darajada emasligini, shu bilan birga ushbu yo'nalishda o'sish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi. Demak, ayollarning rahbarlik salohiyatini rivojlantirish, menejment ko'nikmalarini oshirish va ularni boshqaruv pozitsiyalariga rag'batlantirish chora-tadbirlarini kuchaytirish maqsadga muvofiq[4].

Ayollar tadbirkorligini baholashda ayollarning mehnat bozoridagi ishtirok darajasi muhim o'rin tutadi. Chunki mehnat bozorida faol ishtirok etayotgan ayollar kelgusida tadbirkorlik faoliyatiga kirishish, o'z biznesini yo'lga qo'yish va iqtisodiy mustaqillikka erishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, ayollarning ishchi kuchi tarkibidagi ulushi ayollar tadbirkorligi uchun muhim ijtimoiy-iqtisodiy baza sifatida baholanadi (3-rasm).

3-rasm. Ayollarning mehnat bozorida ishtirok etish ko'rsatkichlari (%)

3-rasm ma'lumotlariga ko'ra, ayollarning mehnat bozorida ishtirok etish darajasi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Qozog'istonda - 63%ni tashkil etgan. Shuningdek, **Xitoyda - 61%, Finlyandiyada - 58%, Rossiyada - 54%, Qirg'izistonda - 54%**,

jahon bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich esa 49%ga teng. O'zbekistonda mazkur ko'rsatkich **40%** bo'lib, u Qozog'istondan **23%ga**, Xitoydan **21%ga**, Finlyandiyadan **18 %ga**, Rossiya va Qirg'izistondan **14 %ga**, jahon o'rtacha darajasidan esa **9 %ga** pastdir. Biroq O'zbekiston Turkiyadan (**35%**) **5 %ga**, Tojikistondan (**32%**) **8 %ga** va Afg'onistondan (**14%**) **26%ga** yuqori ko'rsatkichni qayd etgan. Bu holat O'zbekistonda ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki o'rtacha-past darajada ekanini ko'rsatadi[5]. Demak, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun mehnat bozorida ayollar faolligini oshirish, kasbiy ko'nikmalarini mustahkamlash va ish bilan ta'minlash mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Ayollar tadbirkorligini baholashda ta'lim olmayotgan, ishlamayotgan yoki kasbiy tayyorgarlikdan o'tmayotgan yosh ayollar ulushi muhim ijtimoiy ko'rsatkich hisoblanadi. Chunki mazkur toifadagi yosh ayollarning yuqori ulushi kelgusida mehnat bozori va tadbirkorlik faoliyatiga kirishish imkoniyatlarining cheklanishiga olib keladi. Shu sababli ushbu ko'rsatkich ayollar tadbirkorligi uchun kadrlar va faol iqtisodiy baza shakllanish darajasini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi (4-jadval).

4-jadval

Ta'lim olmayotgan, ishlamayotgan yoki kasbiy tayyorgarlikdan o'tmayotgan yosh ayollar ulushi (%)

№	Mamlakat/guruh	Ulush, %
1	Afg'oniston	83
2	Tojikiston	47
3	Eron	38
4	Turkiya	30
5	Jahon bo'yicha	28
6	Daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan davlatlar	22
7	O'zbekiston	20
8	Shimoliy Makedoniya	19
9	Turkmaniston	14
10	Xitoy	13
11	Qozog'iston	10
12	Finlyandiya	7

4-jadval ma'lumotlariga ko'ra, ta'lim olmayotgan, ishlamayotgan yoki kasbiy tayyorgarlikdan o'tmayotgan yosh ayollar ulushi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Afg'onistonda - 83%ni tashkil etgan. Shuningdek, **Tojikistonda - 47%, Eronda - 38%, Turkiyada - 30%**, jahon bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich esa 28%ga teng. O'zbekistonda mazkur ko'rsatkich **20%** bo'lib, u jahon o'rtacha darajasidan **8 %ga**, Turkiyadan **10 %ga**, Erondan **18 %ga**, Tojikistondan **27 %ga** va Afg'onistondan **63 %ga** pastdir. Biroq O'zbekiston daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan davlatlar ko'rsatkichidan (**22%**) **2 %ga** past, Shimoliy Makedoniyadan (**19%**) **1%ga** yuqori va Turkmanistondan (**14%**) **6 %ga** yuqori natijani qayd etgan. Bu holat O'zbekistonda mazkur ko'rsatkich nisbatan o'rtacha darajada shakllanganini ko'rsatadi. Demak, yosh ayollarni ta'lim, kasbiy tayyorgarlik va mehnat bozoriga kengroq jalb etish orqali kelgusida ayollar tadbirkorligining ijtimoiy-iqtisodiy bazasini yanada mustahkamlash mumkin[6].

V. MUXOKAMA

Olingan natijalar O'zbekistonda ayollar tadbirkorligining rivojlanishi uchun muayyan shart-sharoitlar shakllanganini ko'rsatadi. Xususan, ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushining 26%ni tashkil etishi mamlakatda ayollarning mulkdor sifatida biznesdagi ishtiroki mavjud ekanini anglatadi. Biroq bu ko'rsatkich Qozog'iston (31%) va Qirg'iziston (34%)ga nisbatan past bo'lgani uchun O'zbekistonda ayollarning biznes mulkdorligi salohiyati hali to'liq ishga solinmaganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, rahbari ayol bo'lgan korxonalar ulushining atigi 12%ni tashkil etishi ayollarning boshqaruv va qaror qabul qilish jarayonlaridagi ishtiroki cheklanganini anglatadi. Bu ko'rsatkich Qozog'istondan (26%) 14%ga, Rossiyadan (24%) 12%ga, Qirg'izistondan (22%) 10%ga pastdir. Demak, O'zbekistonda ayollarning tadbirkorlikda mulkdor sifatidagi ishtiroki rahbarlik pozitsiyalaridagi ishtirokidan yuqoriroq bo'lib, bu holat biznesni boshqarish, menejment va institutsional qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq muammolar mavjudligini ko'rsatadi.

Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish nuqtai nazaridan mehnat bozorida ishtirok darajasi ham muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda ayollarning mehnat bozorida ishtirok etish ko'rsatkichi 40% bo'lib, jahon o'rtacha darajasidan (49%) 9 %ga past. Bu esa iqtisodiy faol ayollar bazasi yetarli darajada keng emasligini ko'rsatadi. Mehnat bozorida faol ishtirok etmagan ayollarning tadbirkorlikka kirish imkoniyatlari ham cheklanishi tabiiy. Shu sababli ayollar tadbirkorligini rivojlantirish mehnat bozorida ayollar faolligini oshirish bilan uzviy bog'liqdir[7].

Tahlillar yosh ayollarning ta'lim va bandlik bilan qamrov darajasi ham ayollar tadbirkorligi istiqboliga bevosita ta'sir qilishini ko'rsatdi. O'zbekistonda ta'lim olmayotgan, ishlamayotgan yoki kasbiy tayyorgarlikdan o'tmayotgan yosh ayollar ulushi 20%ni tashkil etgan. Bu jahon o'rtacha darajasidan (28%) past bo'lsa-da, Turkmaniston (14%) va Shimoliy Makedoniya (19%)ga nisbatan yuqoriroqdir. Bu holat yosh ayollarning ma'lum qismi hali to'liq iqtisodiy faol qatlamga qo'shilmaganini anglatadi va kelgusida ayollar tadbirkorligi uchun inson kapitali bazasini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi[8].

Umuman olganda, muhokama natijalari O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini baholashda xalqaro ko'rsatkichlardan foydalanish muhim ekanini tasdiqlaydi. Chunki mazkur ko'rsatkichlar nafaqat ayollarning biznesdagi ishtirok darajasini, balki ularning rahbarlik salohiyati, mehnat bozorida faolligi va yosh avlodning kelgusi iqtisodiy imkoniyatlarini ham ochib beradi. Shu jihatdan, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda mulkdorlikni kengaytirish, rahbarlik ko'nikmalarini oshirish, mehnat bozorida ishtirokni kuchaytirish va yosh ayollarni ta'lim hamda kasbiy tayyorgarlikka faol jalb etish ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

VI. XULOSALAR

Olib borilgan tahlillar natijasida O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini xalqaro ko'rsatkichlar asosida baholash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanini aniqlandi. Tadqiqot natijalari mamlakatda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun muayyan shart-sharoitlar mavjudligini, biroq bu sohada hali to'liq ishga solinmagan

imkoniyatlar ham borligini ko'rsatdi.

Birinchidan, O'zbekistonda ayollar egalik qiladigan korxonalar ulushi 26%ni tashkil etgani ayollarning biznesda mulkdor sifatidagi ishtiroki shakllanganini anglatadi. Biroq ushbu ko'rsatkich Qozog'iston va Qirg'iziston kabi davlatlarga nisbatan past bo'lib, ayollar mulkdorligini yanada kengaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, rahbari ayol kishi bo'lgan korxonalar ulushining 12% darajasida ekani ayollarning boshqaruv va qaror qabul qilish jarayonlaridagi ishtiroki nisbatan cheklanganini ko'rsatdi. Bu holat ayollar tadbirkorligini faqat biznes egaligi nuqtai nazaridan emas, balki rahbarlik va menejment salohiyati nuqtai nazaridan ham qo'llab-quvvatlash zarurligini anglatadi[9].

Uchinchidan, ayollarning mehnat bozorida ishtirok etish darajasi 40%ni tashkil etgani va jahon o'rtacha ko'rsatkichidan pastligi ayollar tadbirkorligi uchun iqtisodiy faol baza yetarlicha keng emasligini ko'rsatdi. Demak, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish mehnat bozorida ayollar ishtirokini oshirish bilan bevosita bog'liqdir.

To'rtinchidan, ta'lim olmayotgan, ishlamayotgan yoki kasbiy tayyorgarlikdan o'tmayotgan yosh ayollar ulushining 20%ni tashkil etishi kelgusida ayollar tadbirkorligi uchun inson kapitali bazasini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Bu ko'rsatkich jahon o'rtacha darajasidan past bo'lsa-da, ayrim mamlakatlar bilan qiyoslaganda hali yaxshilanishi lozim bo'lgan jihatlar mavjud[10].

Umuman, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini baholashda xalqaro ko'rsatkichlardan foydalanish sohaning real holatini aniqlash, muammoli nuqtalarni belgilash va rivojlanish istiqbollarini baholashda samarali vosita hisoblanadi. Shu bois, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda mulkdorlik, rahbarlik, mehnat bozorida ishtirok va yosh ayollarning iqtisodiy faolligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni kuchaytirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Raximova M.I. Xalqaro tajribalar asosida ayollar tadbirkorligini barqaror rivojlantirish strategiyalari.// O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari. –Buxoro, 2025.
2. **World Bank.** Women, Business and the Law 2024. Washington, D.C.: World Bank, 2024.
3. Government of Uzbekistan (2024), On the State Programme for the Implementation of the "Uzbekistan 2030" Strategy in the "Year of Youth and Business Support" (Presidential decree no. 37, 21 February 2024).
4. Raximova M.I. Ayollar tadbirkorlik faoliyatini baholash metodologiyasini takomillashtirish (Namangan viloyati misolida)// Muhandislik&Iqtisodiyot. – Toshkent, 2025. –№12(643). –B.637-642.
5. **UNDP.** Women's Entrepreneurship in Uzbekistan: Assessment and Recommendations. Tashkent: United Nations Development Programme, 2025.
6. Raximova M.I. "Sanoat va ilm-fan: innovatsiyalarni rag'batlantirish, texnologiyalar transferi va barqaror iqtisodiy o'sish yo'lida institutsional hamkorlik" Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya, 2025.

7. **World Bank.** World Development Indicators: Labor force participation rate, female (% of female population ages 15+) – Uzbekistan. Washington, D.C.: World Bank DataBank.
8. Dentons (2020), Strategy for the Development of the Banking Sector in Uzbekistan until 2025 (May 2020), Tashkent.
9. Raximova M.I. Ayollar tadbirkorligini barqaror rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi.// Yangi O'zbekiston iqtisodiyoti. – Toshkent 2025. - №5(240). – B.150-154.
10. Raximova M.I. O'zbekistonda ayollar tadbirkorligining huquqiy institutsional asoslari va rivojlanish istiqbollari.// Innovations in Science and Technologies. – Toshkent 2025.